

Adequate toelichting of niet?

Door dalende rente en aandelenkoersen ontwikkelden veel pensioenfondsen in 2008 een reserve- en/of dekkingstekort. Een herstelplan is dan wettelijk verplicht. Hoe communiceren de fondsen daarover in hun jaarrekening? Vooral de kwantitatieve toelichting behoeft uitbreiding.

TEKST ANNEMIEK VROMANS EN FRANS GLORIE* | BEELD CORBIS

Een pensioenfonds met een dekkings- dan wel reservetekort moet volgens de Pensioenwet binnen twee tot drie maanden een herstelplan opstellen (zie kader "Toezichtregels herstelplan"). Elk door een pensioenfondsbestuur opgesteld herstelplan dient ter beoordeling te worden voorgelegd aan De Nederlandsche Bank (DNB). Inmiddels is bekend wat de uitkomst is van die beoordeling.

Bij circa twintig pensioenfondsen maakt (mogelijke) korting op de rechten deel uit van het herstelplan. Door de aanhoudende crisis blijken de betrokken werkgevers niet in staat of bereid om aanvullende stortingen te doen, waardoor korten onvermijdelijk wordt. Aanleiding genoeg om te onderzoeken wat pensioenfondsen in de belangrijkste communicatie over hun financiële reilen en zeilen, de jaarrekening, hebben opgenomen over het herstelplan.

Toezichtsregels herstelplan

Een pensioenfonds met een dekkings- dan wel reservetekort moet volgens de Pensioenwet binnen twee tot drie maanden een herstelplan opstellen. Daarbij dient het herstel uit het dekkingstekort in drie jaar te geschieden en uit het reservetekort in vijftien jaar. In december 2008 is besloten tot collectieve verlenging van de indieningstermijn tot 1 april 2009.

Na overleg met de sociale partners is in maart 2009 de Pensioenwet aangepast, waarmee de termijn om te voldoen aan het minimaal vereiste eigen vermogen is uitgebreid tot vijf jaar. Tevens is de termijn waarbinnen tot korting moet worden besloten uitgesteld van 2010 tot 2012. Deze aspecten konden door de fondsen nog meegenomen worden in hun herstelplannen. De meeste herstelplannen zijn binnen de nieuwe indieningstermijn aangeleverd bij DNB.

Een herstelplan moet uitgaan van een evenwichtige belangenbehartiging van alle betrokken partijen (werkgever, actieve en inactieve deelnemers). Aan de basis van het herstelplan staat de continuïteitsanalyse, op basis van de gemiddelde verwachting. In feite is het herstelplan een meerjarenvooruitberekening op basis van gegeven inputvariabelen (parameters) en ongewijzigde rentes.

De belangrijkste parameters zijn vastgelegd in een wettelijke regeling. Hierbij is onder meer bepaald dat het rendement op vastrentende waarden (na aftrek van kosten) maximaal 4,5 procent bedraagt. Voor zakelijke waarden geldt per categorie een opslag in de vorm van een risicopremie. Voor aandelen in ontwikkelde markten is dit maximaal drie procent (meetkundig gemiddelde) of 4,5 procent (rekenkundig gemiddelde).

VERSLAGGEVINGSREGELS

Op 18 februari 2009 publiceerde het NIVRA een standpunt over de relatie tussen jaarverslag, herstelplan en de rol van de accountant. Aanleiding was de vraag of in het jaarverslag ook duidelijkheid moet worden gegeven over het eventueel korten of afstempelen (het verminderen van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten), in het

bijzonder bij een negatief eigen vermogen. De Pensioenwet verplicht pensioenfondsen slechts te melden of een kortetermijn- dan wel een langetermijnherstelplan van toepassing is en geeft geen regels voor de mate van detail van de toelichting. Het inzichtvereiste van BW2 Titel 9 vraagt dat de hoofdlijnen van het plan en de gevolgen voor de diverse belanghebbenden adequaat in bestuursverslag én jaarrekening tot

'Kwantitatieve uitleg van de bijdrage per sturingsmiddel blijft nagenoeg overal achterwege.'

uitdrukking moeten komen. Hoe het begrip 'adequaat' wordt ingevuld, is echter overgelaten aan de praktijk.

VERWACHTINGEN

Als voorbeeld voor een adequate invulling hebben wij op basis van de criteria in de Pensioenwet een leidraad 'verslaggeving herstelplan' opgesteld. Hierin wordt kwantitatief en kwalitatief zichtbaar welke sturingsmiddelen in welke mate bijdragen aan het herstel.

In het meinummer 2009 van 'de Accountant' gaf David van As (DNB) aan dat pensioenfondsen transparant moeten rapporteren over eventuele maatregelen. Hierbij doelt hij in het bijzonder op het doorvoeren van kortingen. RJ-richtlijn 610 stelt dat in de jaarrekening en het jaarverslag wordt ingegaan op het beleid van het pensioenfonds en de risico's die het loopt bij de uitvoering van zijn taken. Ook de kwalitatieve en kwantitatieve toelichtingen op posten in de balans dienen te worden opgenomen in de jaarrekening.

'Herstelplan - kwantitatieve uitleg'

			Effect op dekkingsgraad (in%)	
			Korte termijn	Lange termijn
Dekkingsgraad per 31 december 2008 respectievelijk 31 december 2013			88,0	101,0
Sturingsmiddelen	Premie	De premie is kostendekkend; de werkgever betaalt in de periode 2009-2013 een extra bijdrage	8,6	1,9
	Indexatie	Geen toeslagverlening in de periode 2009-2013; geen recht op inhaalindexatie; daarna veertig procent CPI	-	-8,4
	Beleggingen	Versil tussen het gemiddelde jaarrendement van 5,1 procent en de oprenting van de pensioenverplichtingen	5,5	12,3
Rentetermijnstructuur		Aanpassing van de rentecurve vanaf 2014 met toestemming van DNB (forward rates)	-	7,0
Overige		Inclusief prognoses voor langlevensrisico	-1,1	1,1
Dekkingsgraad per 31 december 2013 respectievelijk 31 december 2023			101,0	114,9
MVEV per 31 december 2013 respectievelijk VEV per 31 december 2023			105,0	117,0
Korting op aanspraken en rechten (korte termijn herstelplan)		Uiterlijk 1 april 2012 effectueren	4,0	-

MVEV = minimaal vereist eigen vermogen

VEV = vereist eigen vermogen

Halfjaarcijfers 2009

Diverse pensioenfondsen hebben inmiddels hun dekkingsgraad per 30 juni 2009 gerapporteerd. In het algemeen is sprake van een verbetering. Menig fonds loopt voor op het herstelplan. De verbetering komt in belangrijke mate door de voor de meeste pensioenfondsen gunstige renteontwikkeling waar het pensioenfondsbestuur niet altijd invloed op heeft. In hoeverre dit herstel structureel is, kan echter niemand voorzien.

Wij zouden verwachten dat pensioenfondsen in het jaarverslag een uiteenzetting opnemen over het proces van totstandkoming van het herstelplan, de belangrijkste uitgangspunten, een kwantitatieve analyse, een concrete uiteenzetting van getroffen maatregelen en conclusies ten aanzien van de herstelkracht. In de jaarrekening wordt ten minste verslag gedaan van de feiten: het al of niet voldoen aan de solvabiliteitsgrenzen, de uitkomsten van het herstelplan alsmede de vraag of korting van toepassing is. Naar onze mening is een kwantitatieve uitleg zeer gewenst omdat hierbij inzicht wordt gegeven in de bepalende factoren voor het herstel. Immers niet alle vier sturingsmiddelen (premie, indexatie, beleggingen en

de dekkingsgraad in de vijftienjaarsperiode. Dit verschaft dan ook enig inzicht in de snelheid waarmee de solvabiliteitsgrenzen worden bereikt. De meeste fondsen volstaan met de vermelding dat deze binnen de gestelde termijnen (van vijf en vijftien jaar) worden bereikt,

'Het blijkt moeilijk tot onmogelijk om inzicht te krijgen in het verwachte beleggingsrendement en de daarbij behorende beleggingmix.'

zonder dit verder concreet uit te werken. De toelichting over het gebruik van de vier sturingsmiddelen - premie, indexatie, beleggingen, korting - loopt uiteen van niet meer dan een theoretische opsomming tot een vrij concrete uitwerking. Inzake de premie wordt gerefereerd aan (extra) afspraken met de werkgever, maar dit wordt niet altijd kwantitatief uitgewerkt. Ten aanzien van indexatie is opvallend dat wordt opgemerkt dat het achterwege laten daarvan bijdraagt aan het herstelplan, terwijl dit in feite slechts bijdraagt aan het niet verder verslechteren van de dekkingsgraad.

BELEGGINGSBELEID

Onze aandacht was met name gericht op het

JAARREKENING 2009

Pensioenfondsen dienen het herstelplan jaarlijks te evalueren en hierover te rapporteren aan DNB. Ons inziens brengt het inziensvereiste met zich mee dat ook in de komende jaarrekening over 2009 de hoofdlijnen van het herstelplan goed moeten

worden toegelicht, evenals de mate van realisatie en de eventuele gevolgen voor het nakomen van de verplichtingen. Bij de analyse van het verschil tussen de werkelijke en de verwachte dekkingsgraad lijkt het ons zinvol om een onderscheid te maken tussen door het bestuur beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare factoren. Het eerste halfjaar van 2009 is voor veel pensioenfondsen positief verlopen. Indien de dekkingsgraad zich ook in de tweede helft van 2009 gunstig blijft ontwikkelen, is de kans aanzienlijk dat pensioenfondsen weer een positief eigen vermogen zullen rapporteren. Dit zou de noodzaak kunnen wegnemen om in de jaarrekening expliciet te rapporteren over het herstelplan. Wij achten dit geen goede ontwikkeling, omdat de afgelopen tijd heeft aangetoond dat de volatiliteit enorme proporties kan aannemen. In 2008 zijn de fondsen immers van een comfortabele dekkingsgraad van meer dan 140 procent gedaald naar soms minder dan honderd procent. Wij pleiten daarom voor een voortgezette rapportage en verantwoording over het herstelplan, als integraal onderdeel van de jaarrekening. Hiermee realiseren pensioenfondsen een goede communicatie naar de deelnemers. Daarbij is het van belang te waken voor te hoge verwachtingen, die door de marktomstandigheden niet kunnen worden waargemaakt. Dit pleit voor een uitbreiding van de kwantitatieve toelichting, inclusief vermelding van de gehanteerde veronderstellingen. □

NOOT

* Annemiek Vromans en Frank Glorie zijn respectievelijk senior manager en director Audit bij KPMG Financial Services.

'Wij pleiten voor een voortgezette rapportage en verantwoording over het herstelplan, als integraal onderdeel van de jaarrekening.'

korting) dragen in gelijke mate bij aan het herstel. Uit herstelplannen die bij de auteurs bekend zijn blijkt dat het beleggingsrendement een cruciale factor voor herstel is. Een kwantitatieve uitleg zou er uit kunnen zien zoals in kader 'Herstelplan - kwantitatieve uitleg' (cijfers louter ter illustratie).

GEEN KWANTITATIEVE UITLEG

Wat is de praktijk in het afgelopen verslagjaar? Alle pensioenfondsen leggen verantwoording af over het herstelplan. De wijze waarop, alsmede de diepgang, lopen sterk uiteen, maar een belangrijke constatering is dat een kwantitatieve uitleg van de bijdrage per sturingsmiddel nagenoeg overal achterwege blijft. Soms wordt een grafiek opgenomen met het verloop van

beleggingsbeleid, zoals gezegd een cruciale factor voor herstel. Vaak worden risicoreducerende maatregelen aangekondigd. Het blijkt echter moeilijk tot welhaast onmogelijk om inzicht te krijgen in het verwachte beleggingsrendement en de daarbij behorende beleggingmix. Onduidelijk is of wordt uitgegaan van de feitelijke beleggingmix op balansdatum of de oude dan wel herziene strategische beleggingmix, met het daarbij behorende risiconiveau. Evenmin blijkt het mogelijk om goed inzicht te krijgen in de gehanteerde parameters voor het beleggingsrendement, waarbij het natuurlijk zeer interessant is om te weten of de pensioenfondsen een maximumrendement hanteren of een zeker conservatisme inbouwen in de verwachtingen.